

בס"ד. שיחת ש"פ קרח, ה' תמוז, ה'תשכ"ב.

א. איתא¹ בסדר עולם² שמחלוקת קרח ועדתו על משה ואהרן³ היתה לאחרי מעשה המרגלים (ומביא רא"י לזה מטענת דתן ואבירם: "אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו וגו'⁴", שמשה רבינו הוציא אותם ממצרים כדי לכלותם ("אומברענגען זיי") במדבר כו' — שטענה זו מוכיחה שהי' זה כבר לאחרי הגזירה "במדבר הזה יתמו"⁵).

וצריך להבין, מדוע המתין קרח עם מחלוקתו עד עתה:

ציווי הקב"ה ליטול את העבודה מהבכורים ולתת אותה לאהרן ובניו, הי' בשעת מתן תורה, או משהוקם המשכן⁶, ולכל הדעות, הכהונה גדולה דאהרן — שעוררה את מחלוקת קרח — היתה בפועל בשמיני למילואים⁷ (כלומר: ששי בסיון בשנה הקודמת, כ"ג אדר, או ר"ח ניסן), ואילו מעשה המרגלים אירע זמן רב לאח"ז, ונסתיים רק בתשעה באב. וא"כ, מדוע לא חלק קרח על משה ואהרן עד לאחרי מעשה המרגלים?

אפילו את"ל שעיקר המחלוקת של קרח היתה על כך שאליצפן בן עוזיאל נתמנה לנשיא על בני קהת⁸ — הרי גם ההתמנות של אליצפן היתה זמן רב לפני⁹ — בעת מנין הלויים (והרי מנין בני"י הי' בתחלת חודש אייר), ואילו קרח התחיל במחלוקתו רק לאחרי תשעה באב.

ועכצ"ל, שמחלוקת קרח היתה שייכת למעשה המרגלים.

ב. טענת המרגלים היתה — כפי שכבר דובר¹⁰ — שצריכים להיות

(1) הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1048 ואילך. במהדורות זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.	(1) ואלך) — מהנחה בלתי מוגה. (4) פרשתנו טז, יד. (5) שלח יד, לה. (6) זבחים קטו, ב. וראה בחיי לשמות יט, כב.
(2) רבא פ"ח. הובא ברשב"ם ותוס' ב"ב קיט, א.	(7) ירושלמי יומא פ"א ה"א.
(3) להעיר, שאף שטענתם בפועל היתה על כהונת אהרן, הרי, ע"פ המבואר במפרשי התורה ומדרשי חז"ל, וכן נראה גם ממשמעות סגנון הפרשה — היתה עיקר המחלוקת על משה רבינו (ראה גם לקו"ש ח"ח סי"ע 103	(8) במדב"ר ותחומא ריש פרשתנו. הובא בפרש"י שם.
	(9) ראה סוטה לה, א. וש"נ.
	(10) שיחת ש"פ שלח ס"ג ואילך (לעיל סי"ע 74 ואילך).

בהבדלה מהעולם; ולכן הי' רצונם שבנ"י ישארו במדבר, בכדי שהעולם לא יפריע לדביקות שלהם עם הקב"ה ע"י לימוד התורה. אבל משה רבינו ענה להם, שהמעשה הוא העיקר¹¹, ותכלית העילוי היא דוקא ע"י מעשה המצוות בגשמיות.

החילוק בין תורה למצוות הוא:

בתורה, שענינה הבנה והשגה, יש מדריגות שונות: יש מי שהשגתו קטנה, ויש מי שהשגתו גדולה יותר¹²; משא"כ במעשה המצוות, שוים כל בני"י: מעשה הנחת תפילין שקיים משה רבינו — הוא אותו מעשה שעושה יהודי פשוט. חילוקים יש רק בכוונת המצוות, אבל במעשה המצוות שוים כל בני"י¹³.

ולכן באה מחלוקת קרח רק לאחרי ענין המרגלים:

קרח ידע שבלמוד התורה עומדים משה ואהרן במדריגה נעלית הרבה יותר משאר בני"י¹⁴. משה רבינו הי' המקבל הראשון מהקב"ה, ואח"כ למד התורה עם אהרן, ואז עם הזקנים, ורק אח"כ עם כל בני"י¹⁵. והכוונה בזה היא לא רק שלימוד התורה דמשה ואהרן קדם בזמן, אלא שהי' גם במעלה עליונה יותר בערך לימוד התורה של כל שאר בני"י.

טענת קרח "מדוע תתנשאו"¹⁶ היתה בנוגע למעשה (שהוא העיקר) דמצוות מעשיות, שבזה שוים כל בני"י. ולכן התחיל מחלוקתו רק לאחרי ענין המרגלים:

לאחרי שהמרגלים רצו להתמסר רק לתורה ועבודה רוחנית, להשאר במדבר ולהיות מנותקים מהעולם, ועל זה ענה להם משה בשם הקב"ה, שחייבים דוקא להכנס לארץ ישראל כדי לקיים מצוות בגשמיות, ובשביל

11) אבות פ"א מ"ז.

12) שהרי "אין דעותיהם שוות" (ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א. ועוד), ומה גם שיש מי שיש לו חוש בהמצאת השכל, ויש מי שיש לו חוש בהבנה והשגה, או בהעמקה; ובכל חוש גופא יש חילוק בין ריבוי למיעוט; וכמו"כ תלוי הדבר באופן היגיעה, כמארו"ל (מגילה ו, ריש ע"ב) "לא יגעתי ומצאתי אל תאמין" (מהנחה בלתי מוגה).

13) והרי העיקר הוא מעשה המצוה, ולא כוונת המצוה, שכן, אם כיון את כל הכוונות אבל לא עשה את המצוה בפועל, לא עשה

מאומה, ולאידך, אם מאיזו סיבה שתהי' לא כיון כוונת המצוה, ועשה רק את מעשה המצוה — יצא י"ח קיום המצוה (מהנחה בלתי מוגה). 14) ואף שמתן-תורה הי' לכל בני"י, הרי הי' זה באופן ש"אתה (משה) מחיצה לעצמו, ואהרן מחיצה לעצמו וכו'" (מכילתא ופרש"י יתרו יט, כד), ונוסף על החילוק שהי' בשעת מ"ת, הי' גם חילוק בלימוד התורה במשך כל הארבעים שנה, כדלקמן בפנים (מהנחה בלתי מוגה).

15) עירובין נד, ב. הובא בפרש"י ס"פ תשא (לד, לב).

16) פרשתנו טז, ג.

זה כדאי לעזוב את המדבר, מצב של התנתקות מענינים גשמיים שבו יכולים להשיג השגות נעלות, כיון שהמעשה הוא העיקר — הנה אז בא קרח בטענתו: "מדוע תתנשאו" — מהי כ"כ הגדלות של משה ואהרן; הרי מעלתם לגבי שאר בני"י היא רק בענינים רוחניים ובלימוד התורה, אבל בענין העיקרי — במעשה המצוות בגשמיות — הרי הכל שוים¹⁷.

ג. עפ"ז תתורץ קושיא נוספת:

כיצד היו יכולים קרח ו"חמשים ומאתיים נשיאי העדה" לטעון למשה ואהרן "מדוע תתנשאו" מאחר ש"כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה'"¹⁶ — הרי הם בעצמם היו גם "נשיאי עדה", וכמו"כ ה' גם שבט לוי כולו נעלה יותר מכל השבטים (והרי לא נתכוונו בטענותיהם לוותר על המעלה שלהם, אדרבה, הם רצו לעצמם גם כהונה, כמוכן מהמענה של משה רבינו "ובקשתם גם כהונה"¹⁸) — וא"כ, כיצד באו בטענה כזו ששוללת את המעלה שלהם?

ובהכרח לומר, שבאמרם "ומדוע תתנשאו" לא נתכוונו לבטל ענין ההתנשאות בכלל; רצונם ה' רק לשלול אופן ההתנשאות של משה רבינו¹⁹, שהי' בהתנשאות של מלך²⁰.

וכך טענו: הן אמת שיש חילוקי מדריגות בין בני"י, ואלו שהם בעלי מדריגה גבוהה, הנה בגלל מעלתם יכולים וצריכים הם להיות "נשיאים" על אלו שהם בעלי מדריגה שלמטה מהם, אבל אעפ"כ, כיון ש"כל העדה כולם קדושים", הרי כל המדריגות של בני"י הם בערך זל"ז — כיון שמעלתו של אחד על חבירו מתבטאת רק בהשגות רוחניות, שזהו דבר הטפל (לגבי "המעשה הוא העיקר"), ובהעיקר שוים כולם כנ"ל — ובמילא, אין מקום שמשה רבינו יהי' מלך, שזוהי התנשאות שבאין ערוך²¹;

17 וזהו שאמרו "ובתוכם הוי' ומדוע תתנשאו על קהל הוי'" — כי הוי' הוא שם העצם שנמשך ע"י מעשה המצוות (וראה שיחת ש"פ שלח הערה 31 (לעיל ע' 77)).

18 פרשתנו שם, יו"ד.

19 שהיא התנשאות שבאין-ערוך, כי, אינה דומה לנשיאות של נשיאי השבטים וראשי סנהדראות, שהנשיאות שלהם לא היתה נשיאות אמיתית, שהרי איתא בגמרא (הוריות יו"ד, א — במשנה) "איזהו נשיא... שאין על גביו אלא ה' אלקיו", ואילו אצלם ה' משה על

גביהם, ונמצא, שרק אצל משה ה' אמיתית ענין הנשיאות, כמו מלך, ש"מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא" (ברכות נח, א), ולכן "מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול" (כתובות יז, א. וש"ג), כיון שזהו כבודו של הקב"ה (מהנחה בלתי מוגה).

20 זבחים קב, א. שמו"ר פ"ב, ו. תנחומא בעלותך ט. ראה הנסמך בהערה 8. זח"ג פג, ב. ועוד.

21 ועד"ז בנוגע לאהרן שהי' כהן גדול (ראה סד"ה כה תברכו תנ"ד (סה"מ תרנ"ד

כיון שבהעיקר שוים כל בניי, הרי לא יתכן שיהיו ביניהם חילוקים כאלו שאחד יהי באין ערוך למעלה מכל השאר²².

ד. עוד ענין התכוונו בטענתם אודות המלוכה של משה רבינו:

הקשר של אנשי המדינה עם מלכם אינו דומה לקשר אחר, לדוגמא — קשר של תלמיד לרבו. הקשר של תלמיד לרבו הוא רק בענינים (של תורה) שצריך לקבל ממנו; אבל הקשר של אנשי המדינה עם המלך הוא בכל מציאותם; לא זו בלבד שהם מקבלים ממנו ענינים השייכים למלוכה, אלא כל מציאותם היא תחת מרות המלך²³.

ע"ד המסופר בגמרא²⁴ אודות אחד שהי' "מחוי במחוג קמי מלכא" (במעמד המלך הראה על דבר־מה ברמז), ודנו אותו למיתה — כיון שבכך הראה את המציאות שלו במעמד המלך, שזוהי מרידה במלכות. אע"פ שע"י "מחוג במחוג" הראה רק את מציאותו, שזהו ענין שאינו שייך ואינו נוגע לעניני המלוכה (לא כמו תלמיד שאסור לו להורות הלכה בפני רבו²⁵, כיון שזה שייך לענינים שמקבל מרבו) — הרי זה נחשב כבר מרידה במלכות. כי, ענין המלוכה צריך לחדור את כל המציאות של כל אחד מבני המדינה, גם בעניניהם הפשוטים, מחוי (תנועת הידים) וכו'.

שם ספ"א), לא מציינו אשר משחו את רחבעם אף שהיתה עליו מחלוקת ירבעם (ועוד — שהיתה מאשרת ע"י אחי השילוני) — והוא לפי שהמחלוקת עליו היתה אחרי שישב כבר על כסא מלכותו, ואז אינה מצריכה משיחה — לפי שבישב על כסא מלכותו, כל העם קנויים לו בכל עצמותם, והמחלוקת אינה אלא בכחות הגלויים (ובדוגמת הפושעים ומורדים בתלמידי חכמים — שגם הם יונקים חיותם מהת"ח (תניא ספ"ב)). שלכן, גם המורד במלך וכבר פרק עולו — יש למלך רשות להרגו — כי גם בו נוגעת המלוכה בכל מציאותו.

24) חגיגה ה, ב. ומה דמטיים שם "גברא דלא ידע כו" — היינו שבאם הי' יודע כו' וראוי לויכות זה — הי' בה"מחוי במחוג" — ענין המלך ושירות לו (וכידוע בסיפורי חז"ל ששאל לריב"ח כמה פעמים בעניני אמונה וכו'). וק"ל. ובוה מתורץ ג"כ מה שלא ענשו לריב"ח על דמחוי.
25) ברכות לא, ב. וש"נ.

ס"ע שיזו ואילך)). וראה ג"כ תוספתא סוף כריתות. אוה"ת וראא עה"פ הוא אהרן ומשה (ע' רכז ואילך).

22) ראה תניא פמ"ד: "ואף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת להשיג אפי' חלק אחד מני אלף ממדרגת אהבת רעיא מהימנא". — דיוק לשון "אשר ערב לבו", יש לומר, עפ"י מ"ש בתניא פ"כ אשר תשוקת וחמדת הלב היא למעלה מבחי' מחשבה, ואינה אלא מקור להמחשבה (שהתחלתה היא לאחר ש"חזרה ועלתה מהלב למוח"). וזהו אומרו "מי הוא כו' אשר ערב לבו" — להורות שאין שום מקור כלל למחשבה כזו.

23) ולכן "כל המורד במלך ישראל יש למלך רשות להרגו" (רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ח), כי העונש הוא לפי ערך הפגם (תניא פכ"ד), והמלוכה (ומרידה בה) — נוגעת בכל מציאותו, עד לעצם חיותו.

ובזה יש לבאר הענין, דאף שמלך בן מלך שהיתה מחלוקת עליו "מושחין אותו" (רמב"ם

וכך הי' גם אצל משה רבינו, שע"י התנשאותו קיבלו בני"י ממנו לא רק השגות נעלות וכדומה, אלא גם כל עניניהם, ועד לענינים פשוטים ביותר²⁶ (וכן הוא גם באתפשטותא דמשה שבכל דרא ודרא²⁷, אצל הנשיאים, ראשי בני ישראל²⁸, שכל אנשי דורם²⁹ צריכים לקבל חיותם ע"י הנשיאים³⁰). וזו היתה טענת קרח: "כי כל העדה כולם קדושים" — באותם ענינים שכל בני"י קדושים בשוה, בקיום המצוות "מדוע תתנשאו"³¹ —

אברהם ויצחק לא נמשכו בכל יוצאי חלציהם, שהרי אברהם יצא ממנו ישמעאל ויצחק יצא ממנו עשו. משא"כ יעקב (אשר שופרי' מעין שופרי' דאדם הראשון (ב"מ פד, א. זח"א לה, ב), שכל הנשמות היו כלולות בנשמת אדם הראשון) מטתו שלמה (ראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 787 ואילך. תו"מ חכ"ט ע' 166 ואילך, ובהנסמן שם); וכן נשיאי ישראל, עניניהם נמשכים בכל אנשי דורם.

וכשם שבנוגע אנשי דורם, ההמשכה נוגעת בכל עניניהם ועד לעצם מציאותם כנ"ל, כן מצד הנשיאים, כל עניניהם (בתור נשיאים), גם הנעלים ביותר, פועלים על אנשי דורם. (ראה תניא פמ"ד (אשר גם במדרגת משה אשר מי הוא זה כו' אשר ערב לבו (ראה לעיל הערה 22): "אפס קצוהו ושמן מנהו מרב טובו ואורו מאיר לכללות ישראל").

31) עד"ז פירושו הגאון הרגזובי (בצפנת פענח עה"ת ריש פרשתנו) אשר "אף בדבר שהלויים דומים עם הכהנים, היינו גבי מצות שמירה, מ"מ, כהן למעלה והם למטה".*

(* ולהעיר גם מדברי הגמרא (זבחים ז, סע"ב ואילך) "איבעיא להו תדיר ומקודש איזה מהם קודם .. ת"ש תמידין קודמין למוספין, ואע"ג דמוספין קדישין, ומשני, "אטו שבת למוספין אהנאי לתמידין לא אהנאי" (בתמי'), והיינו, שיום השבת פועל תוספת קדושה גם בקרבן תמיד, באופן נעלה יותר מהתמיד שמקריבים בכל יום. ונפק"מ להלכה — בנוגע לתמידין דיוהכ"פ, וכן המוספין ביוהכ"פ שחל בשבת — אם הם כמו התמידין ומוספין בכל השנה, או שנעשים חלק מעבודת יוהכ"פ, ולכן צריכים להעשות ע"י כהן גדול דוקא (ראה יומא לב, סע"ב. וש"נ). ועד"ז בנדו"ז, שמצד

26) ולכן כשאמר משה (בהעלותך יא, יג) "מאין לי בשר", שלא יכול לצמצם עצמו בהשפעת הבשר (ראה לקו"ת בהעלותך לא, ד), אמר לו הקב"ה (שם, טז"ז) "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל גו' ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם גו'" — דההשפעה צריכה להיות מרוחו של משה דוקא, להיות הוא המשפיע בדורו (ד"ה בריש הורמנתא תרצ"ה סי"ט (בסה"מ קונטרסים ח"ב שלג, ב)).

27) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א). וראה ב"ר פנ"ו, ז.

28) כי כל ישראל הם קומה אחת שלמה, וראשי הדור כוללים את הנשמות של כל אנשי הדור (כמו שהראש כולל חיות כל אברי הגוף — תניא פנ"א), ולכן ההשפעה שממשיכים לאנשי דורם הוא בכל מציאות אנשי הדור, וגם בעניניהם הפשוטים, כמו שאברי הגוף מקבלים כל חיותם, גם החיות שבצפרנים, מהמוח שבראש. וראה תניא פ"ב. לקו"ת שה"ש לה, ד.

29) גם הפושעים ומורדים בהם (תניא שם). כי מכיון שהם ראשי בני ישראל, הרי חיות כל האברים מוכרח להיות נמשך מהראש דוקא. וכן בענין המלכות, שם המלך נקרא ונתפשט לא רק על מין המדבר (גם על אנשים הכי פחותים), אלא גם על סוגי דצ"ח. וע"ד שגם גמל ואילן של עמלק צריך למחותם (מכילתא ס"פ בשלח. מדרש תהלים ט, ז). ואם בעמלק, חוצפא שהיא "מלכותא בלא תגא" (סנהדרין קה, סע"א) כן — בקדושה (ומרובה מדה טובה) על אחת כמה וכמה.

30) ועפ"ז יש לבאר מ"ש בספר קהלת יעקב (לבעהמ"ס מלוא הרועים) מע' רבי, שנשיא הוא ר"ת ניצוצו של יעקב אבינו: היתרון דיעקב אבינו על אברהם ויצחק, אשר עניניהם של

מדוע גם בנוגע לעניינים שבהם שוים כל בני, עניינים פשוטים — צריכים בני לקבל אותם ע"י משה רבינו?

ה. ועל זה השיב להם משה רבינו: "בקר וידע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו", "את אשר לו — לעבודת לוי, ואת הקדוש — לכהונה"³².

רש"י³³ מפרש הטעם שמשה רבינו צוה להמתין עד הבוקר: (א) "שמא יחזרו בהם", (ב) "גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפוך בוקר לערב, כך תוכלו לבטל את זו, שנאמר³⁴ ויהי ערב ויהי בקר, כך ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים"³⁵.

ב' הטעמים דורשים ביאור:

לפי הטעם הראשון — בודאי אינו מובן, למה הוצרכו להמתין כל הלילה עד הבוקר, הרי יכולים לשוב בתשובה "בשעתא חדא וברגעא חדא"³⁶; ואם יהיו כאלו שלא יתעוררו בתשובה מיד — אין לדבר שיעור: אחד — שב בתשובה מיד, אצל השני יכול הדבר להימשך עד הבוקר, ואצל השלישי — זמן ארוך יותר.

וגם לפי הטעם השני אינו מובן למה הוצרכו להמתין למחרת בבוקר — הרי ה' מספיק להמתין עד הלילה³⁷, שאז ישנם הגבולות שמבדילים בין בוקר לערב?

גם צריך להבין, מה ה' אכן המענה על טענת קרח "מדוע תתנשאו" כיון ש"כולם קדושים" ו"המעשה הוא העיקר"?

שאמרו רז"ל (סנהדרין קט, סע"ב): "אותבה על כבא כו' כל דאתא חזי" — שהי' בזמן שרואין. כן מובן שהי' ביום, שהרי שאל קרח אז "טלית שכולה כו'" (נסמן בהערה 8) — והעם עומד "על משה מן הבקר עד הערב" (יתרו יח, יג).

לכאורה אפ"ל דאי אפשר לחכות רק עד הערב ואז "וידוע ה'" — כיון שצ"ל הקטרת הקטורת (וגם ע"י אהרן), דאינה אלא ביום. אלא דא"כ: 1) העיקר חסר בפרש"י. 2) מנ"ל הטעמים דפרש"י, כיון שבלאה"כ מוכרח לחכות עד הבקר. ועכצ"ל דס"ל לרש"י (מיוסד על הדגשת הכתוב "בוקר" — וידוע ה') דההודעה תלוי' ב"בוקר". ולולא הטעמים שמביא — היתה באה ההודעה בהקדם — וגם כלילה, אלא שע"י ענין אחר, ולא — הקטורת.

אלא שפירושו הוא שטעות קרח הוא שלא ידע שבדבר שהם דומים יש לזה מעלה על זה, ובהשיחה מבואר (שלא רק שיש מעלה כו', אלא) שהתחונן צריך לקבל גם את מעלתו זו — מהעליון.

32) פרשתנו טז, ה ובפרש"י.

33) שם. והוא ממבדב"ר ותנחומא שם.

34) בראשית א, ה. ועוד.

35) דברי הימים א כג, יג.

36) זח"א קטט, סע"א.

37) שהרי מחלוקת קרח היתה ביום, וכמו

מעלת משה ואהרן, ישנו הענין ד"תתנשאו" גם בעניינים ששוים אצל כל בני, והיינו, שגם המעשה הוא נעלה יותר ומזוכך יותר, ועד הפלגאה שבאין ערוך (מהנחה בלתי מוגה).

לכאורה, ע"י "קחו לכם מחתות"³⁸ רצה משה רק להראות (והראה בפועל) שקרח אינו צודק, ואת הכל עשה משה בציווי הקב"ה, אבל בזה לא נתבאר מדוע קרח אינו צודק.

(וגם: מעשה הקטורת הי' נוגע לכאורה רק לטענה על כהונת אהרן, ולא בנוגע לטענה על המלוכה-התנשאות של משה רבינו).
וצריך לומר, שבציווי להמתין עד בוקר, ישנו גם ביאור מדוע קרח אינו צודק³⁹.

ו. אדמו"ר הזקן מדייק⁴⁰ בלשון "תשובה ומעשים טובים"⁴¹ שמוכא לרוב בדברי רז"ל⁴² (ולא — תשובה ומצות), ומבאר:

מעשה המצוות יכול להיות באופן שאינם טובים, אינם מאירים — אף שגם אז הרי הם מצוות. ולכן מדייקים חז"ל לומר "תשובה ומעשים טובים", היינו, שע"י תשובה נכונה המעשים הם טובים ומאירים.

והמשל לזה — מאבנים טובות שיש עליהם בוך, שאז, הנה לא זו בלבד שהאבנים-טובות אינם מאירים, אלא עוד זאת, שע"י הבוך שעליהם הרי הם מסתירים על האור והם היפך האור, אף שגם בהיותם בבוך יש בהם בהעלם כל התכונות של אבנים טובות.

ועד"ז גם במצוות: ענינם הוא להוסיף אור בעולם. אבל יש לפעמים שלפי שעה ובגילוי הם היפך ענינם. לימוד התורה וקיום המצוות של רשע — לא זו בלבד שאינם מאירים, אלא אדרבה, הם מגבירים את החושך וההעלם בעולם, כיון שמוסיפים חיות בקליפות⁴³. ולא רק תורה ומצוות של רשע, אלא כן הוא גם בתורה ומצוות שלא לשמה, בשביל פניות⁴⁴. וכנראה גם במוחש, שבשעה שחסרה הכוונה הנכונה בתורה ומצוות, הרי מזה יכול להיתוסף אצל האדם ישות וגאוה⁴⁵, בהרגישו מעלת עצמו שהתגבר על הקשיים וקיים את המצוה, ובפרט אם מקיים מצוה בהידור.

הוא העיקר", אין צורך להדגיש שהכוונה היא למעשה המצוות. ועכ"ל, שבמעשה המצוות גופא יכול להיות מעשים שאינם "טובים", כדלקמן בפנים (מהנחה בלתי מוגה).
42) אבות פ"ד מ"ז. ועוד.
43) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג.
44) תניא פל"ט.
45) עד שאפשר שיקיימו מצוה כדי לרמות כו', וכהעובדא המובא בתוד"ה כאלישע — שבת מט, א.

38) פרשתנו שם, ו.
39) כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להפסיק בניגון.
40) ראה לקו"ת מסות פכ, א. דרושים לשמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג.
41) דלכאורה אינו מובן מהו הצורך בהדגשה "מעשים טובים"? — כאשר אומרים "תורה" סתם, אין צורך להדגיש שהכוונה היא לתורת ה', תורת אמת ותורת חיים. ועד"ז כאשר אומרים "מעשה" סתם, כמו "המעשה

והרי זהו ההיפך מענין המצוה: מצוה היא מלשון צוותא וחיבור⁴⁶, ע"י מצוה מתחברים עם הקב"ה; ואילו ע"י ישות וגאווה נעשים רח"ל מנותקים מהקב"ה, כמאמר הקב"ה על בעל-גאווה: "אין אני והוא יכולים לדור"⁴⁷.

בהעלם ובפנימיות — גם אז הרי זה תורה ומצוות, שלכן נפסק בשולחן-ערוך⁴⁸, שאפילו רשע גמור צריך ללמוד תורה, ובודאי צריך לקיים מצוות, ואף שבינתיים הרי ע"י התורה ומצוות שלו הוא מוסיף חיות בקליפה, הנה לאחרי כן, כאשר יעשה תשובה — ובודאי יעשה תשובה, שהרי "לא ידח ממנו נדח"⁴⁸ — אזי ניצוצות הקדושה שבתורה ומצוות שלו יצאו מהקליפה ויתחילו להאיר. אבל כל זמן שלא עשה תשובה, הרי התורה ומצוות שלו הם כמו אבן טוב שנמצאת בבוץ, והם מגבירים יותר את החושך בעולם⁴⁹.

אך יכול האדם לחשוב: מה נוגע לו אם המצוות שלו הם מוארים או חשוכים — האור או הפכו הוא רק ענין ששייך ל"גילויים", ואילו המשכת העצמות היא ע"י מעשה בפועל, המעשה הוא העיקר, ועי"ז עושים דירה לעצמותו; והרי הרצון העליון הוא (כפסק השו"ע) שילמד תורה ויקיים מצוות — וכך יעשה. ומה שמוסיף חיות בקליפות — אין זה העסק שלו; ענינו הוא — "לשמש את קוניי"⁵⁰, לעשות את הרצון העליון, והרצון העליון הוא, שגם הוא יקיים תורה ומצוות.

והמענה על זה — שהרצון העליון הוא לא רק על קיום המצוות, אלא גם על כוונת המצוות. כי, ב"דירה לו בתחתונים" יש שני ענינים⁵¹: צריכים לעשות דירה לעצמותו, ובאופן שהעצם יהי' שם בגילוי — שתהי' דירה מוארת ("אֶל לִכְטִיקַע דִּירָה"), ובכדי שהדירה תהי' מוארת, צריכים

שיחת ש"פ שלח ס"ב (לעיל ע' 74)), וכמ"ש (ישעי' יר"ד, לד) "והלבנון באדיר יפול", והיינו, שכאשר בני נמצאים במצב של נפילה ("יפול"), בזמן הגלות, הנה ע"י עבודתם בקיום המצוות מוסיפים חיות אצל שר המדינה שבה נמצאים, שנעשה במעמד ומצב ד"אדיר", כמו בגלות מצרים שאז היתה מצרים האומה היותר חזקה, ואח"כ בגלות בבל ה" נבוכדנצר "מושל בכיפה", ואח"כ מלכות רומי כו' (מהנחה בלתי מוגה).

50 קידושין פב, א.

51 ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 956. תו"מ חכ"ד ע' 29.

46 לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

47 סוטה ה, א.

48 ע"פ שמואל"ב יד, יד.

49 ועד"ז בנוגע לכללות קיום המצוות בזמן הגלות — כי:

כללות זמן הגלות הוא בדוגמת המעמד ומצב של רשע קודם שעשה תשובה, שהרי "מפני חטאינו גלינו מארצנו", ואילו היו עושים תשובה בשלימות, כבר היתה באה הגאולה. וא"כ, הרי ע"י קיום המצוות בזמן הגלות מוסיפים חיות אצל שר המדינה שבה נמצאים. וזהו הטעם שהמדינה שבה נמצאים בני"ז בזמן הגלות היא היותר חזקה בעולם (ראה גם

המצוות להיות מאירים⁵², מצוות שמאירים ומזככים את האדם והעולם שמסביבו⁵³.

ז. וזה הי' המענה של משה רבינו על טענת קרח ועדתו:

הן אמת שהמעשה הוא העיקר, אבל, קיום המצוות צריך להיות באופן של "בוקר", שיהיו מצוות מאירים, שיביאו לידי "וידוע הוי'" — ידיעת וגילוי⁵⁴ אלקות. יכולים אמנם לקיים מצוות גם ללא הכוונה הנכונה, אבל מצוות אלו אינם מאירים ("בוקר"), ואינם מביאים לידיעת (גילוי) אלקות ("וידוע הוי").

וזוהו גם מה שרש"י מרמז בשני הטעמים שמשה צוה להם להמתין עד "בוקר":

(א) "שמא יחזרו בהם" — שתהי' להם שהות לעשות תשובה. ואף שיכולים לעשות תשובה בשעתא חדא וברגעא חדא, רמז להם משה שצריכה להיות תשובה של בוקר, תשובה מאירה, שאז פועלת התשובה שה"מעשים" (מצוות) יהיו "טובים".

גם כאשר התשובה שלו באה מיראת העונש, מוחלים לו על העבירות שלו, אבל עדיין אין זה מזכך את האדם; הוא נשאר בישות שלו. יש צורך שתהי' תשובה מאירה, ועד — תשובה מאהבה רבה, שדוקא אז — "זדונות נעשים לו זכיות"⁵⁵, היינו, שהתשובה משפיעה גם על הזדונות ממש, ובודאי — על המצוות שהיו בגלות (כמו "זדונות") בתוך הקליפות, שיתהפכו לזכיות, שיתחילו להאיר.

(ב) "בקר, א"ל משה גבולות חלק הקב"ה בעולמו כו". משה רמז

(עירובין סה, א), העבודה שלנו היא להאיר: מוכן וגם פשוט שגם כאשר ר' הלל ישב במקומו, הי' תורתו ותפלתו באופן מואר, ובודאי לא הי' חסרה אצלו ההבהרה שהמעשים צריכים להיות "טובים ומאירים". אלא שהדגשת הצ"צ היא: "אנן פנלא דיממא אנן", שענין האור צריך לבוא ע"י פעולה ועבודה, והיינו, לא במקום שמצד עצמו הוא מואר, אלא במקום שמצד עצמו יכול להיות חשוך, שם צריכים להאיר ע"י פעולה ועבודה (מהנחה בלתי מוגה). (54) ראה תניא ספ"ג. (55) יומא פו, ב.

(52) וענין זה נעשה ע"י הקדמת עבודת התפלה, שבה מתבונן מי הוא נותן התורה ומצוה המצוות, ומי הוא הנותן לו כח על כל זה, וכו', והתבוננות זו פועלת שלא זו בלבד שקיים התומ"צ לא יגרום אצלו תוספת ישות, אלא אדרבה, שיפעל אצלו זיכוך וביטול, שזהו שהמעשים הם טובים ומאירים (מהנחה בלתי מוגה). (53) ולהעיר גם מהסיפור הידוע (סה"ש תרצ"ו ע' 25. ורש"י) אודות מענה הצ"צ להחסיד ר' הלל מפאריטש — על שאלתו אם להפסיק מנסיעותיו כו', בגלל שמבטלים אותו מזמני התורה והתפלה — "אנן פעלא דיממא אנן"

להם המעלה של מצוות מאירים לגבי מצוות שהם בגלות בתוך הקליפות — אף שגם הם מצות ה' — ע"פ משל מערב ובוקר: ערב ובוקר נבראו שניהם ע"י הקב"ה, ודוקא מערב ובוקר יחד נעשה "יום אחד"⁵⁴, וכמאמר רז"ל⁵⁶ שזהו יום הכיפורים. ואעפ"כ, ערב הוא חושך ובוקר — אור.

ובזה ישנו גם המענה על הטענה "ומדוע תתנשאו":

הן אמת ש"כל העדה כולם קדושים ובתוכם הוי", היינו, שכל יהודי הוא קדוש, ולא רק מצד הנשמה, אלא גם מצד הגוף, ומצד קדושתו יש בכחו (ע"י המצוות שלו) להמשיך העצמות — "ובתוכם הוי", שם העצם — אבל אעפ"כ, כיון שענינים של המצוות שיהיו מאירים, מעשים טובים ומאירים, לכן (א) יש עילוי גם במעשה המצוות של משה רבינו על המצוות של כל שאר בני, והעילוי הוא עילוי שבאין ערוך, (ב) צריכים לקבל את כל ההשפעות ממה רבינו, ואתפשטותי דילי שבכל דרא ודרא — לא רק בנוגע עבודת המוח והלב, אלא גם בנוגע מעשה המצוות⁵⁷, ובפרט — שיהיו מעשים טובים ומאירים⁵⁸.

ח. ההוראה⁵⁹ אלינו מב' הסדרות, שלח וקרח⁶⁰, היא:

ישנם הטוענים, שמעשה המצוות בפועל אינו נוגע כ"כ, העיקר הוא — שיהי לב יהודי ("אֵץ אידישע האַרץ"), "רחמנא לבא בעי"⁶¹; ישנם הטוענים, שצריכים רק מעשה המצוות, אבל לימוד החסידות ועבודה שבלב אינו חשוב כ"כ, כיון שהמעשה הוא העיקר.

אך התורה מלמדת אותנו כאן, שסדר העבודה צריך להיות — לא כמו שיטת המרגלים שיכולים לצאת י"ח עם רוחניות בלבד, ולא כשיטת

56 ב"ר פ"ג, ח.

57 להעיר מתניא פמ"ב (ס, ב) דיראה המביאה לקיום המצוות זוטרתיה היא לגבי משה כו'.

58 עפ"ז יש לבאר גם מה שאמר משה "בוקר ויודע ה' את אשר לו", "לעבודת לוי" — דלכאורה, הרי המחלוקת היתה רק על הכהונה — כי, לשיטתם שמספיק ענין המעשה בלבד, אין צורך גם ב"עבודת לוי". ועל זה אמר להם משה, שצריך להיות גם הענין ד"לוי", מלשון "לזה אישי אלי" (ויצא כט, לד), שהו"ע החיבור עם הקב"ה ע"י עבודת התפלה, ובהו גופא יש כמה דרגות: דרגת לוי ודרגת כהן; וכללות ענין האור והגילוי דלוי

וכהן, נוגע גם להמעשה בפועל — שיהיו המעשים טובים (מהנחה בלתי מוגה).

59 לשלימות הענין — ראה שיחת י"ג תמוז סל"ד ואילך (לקמן ע' 261 ואילך).

60 כמדובר כמ"פ אודות פתגם רבינו הזקן (סה"ש תש"ב ע' 29 (נעתק ב"היום יום" ב חשון)) שצריכים לחיות עם הזמן, דהיינו, ללמוד הוראה מהענינים והמאורעות שאודותם מסופר בפרשת השבוע, אפילו מפרטי הענינים, ומכש"כ מכללות הפרשה (מהנחה בלתי מוגה). 61 סנהדרין קו, ב. ושם: הקב"ה. אבל כן הוא ברש"י שם. זח"ב קסב, ב. זח"ג רפא, ב. יסוד מורא לראב"ע שער ז. ספר חסידים סי' תקץ. בהקדמת חובת הלבבות.

קרח ועדתו, שיכולים לצאת י"ח במעשה בלבד, אלא שני הדברים צריכים להיות ביחד.

וכפי שראינו בהנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל השמחה די"ב תמוז, שמסר נפשו על שני הדברים⁶²: הוא השקיע כחות היותר גדולים, עד למסירת נפש בפועל, על ענינים של מעשה, שילד יהודי ילמד אל"ף ביי"ת; שיהודי יקיים אפילו מצוה אחת נוספת (אף שהלה לא הי' שייך עדיין כלל לכוונת המצוות, ולזיכוך הפנימי שנעשה על ידה, והי' רחוק אפילו ממצוות בפועל, מ"מ, מסר הרבי את נפשו שיהודי זה יקיים לכל-הפחות מצוה אחת); ובאותה העת השקיע הרבי את הכחות היותר גדולים ומסר נפשו להפיץ תורה, פנימיות התורה, ועד לעבודת התפלה כדבעי.

וזוהי הדרך שהראה הרבי לכל השייכים אליו⁶³ והולכים בעקבותיו, שיעסקו בשני הקוים: כשם שצריכים לעסוק ב"המעשה הוא העיקר" — צריכים גם להשתדל שהמעשה יהי' נקי ומזוכך, שענין זה נעשה ע"י לימוד פנימיות התורה ועבודת התפלה⁶⁴.

וע"י העבודה בשני הקוים יחד עושים דירה לו יתברך בתחתונים — דירה בשני הענינים: דירה לעצמותו, ושהעצם יהי' בגילוי.

* * *

ט. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ויקומו לפני משה גו' קריאי מועד.

* * *

י. [בסיום ההתוועדות נערכו "שבע ברכות" של בנו של א' החסידים מפליטי רוסיא⁶⁵. ואח"כ אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: כיון שזהו "א' רוסישע שבע ברכות", ינגנו "ופרצת". ואח"כ צוה לנגן — עבורם — הניגון "כי בשמחה תצאו", ועמד מלא קומתו ורקד על מקומו בשמחה רבה].

ומ"מ, הכוונה אינה שישאר בהתכללות באבוקה ובמאור, אלא שמשם יומשך למטה במעשה בפועל, וע"ד שפנימיות התורה ועבודת התפלה צריכים לפעול תוספת חיות בהמעשים שיהיו טובים (מהנחה בלתי מוגה).
64 ראה לעיל הערה 52.
65 הכוונה להרה"ח ר' דובער חן (המו"ל).

62 ראה גם תו"מ חל"ב ע' 394. וש"נ.
63 ויתירה מזה — לכל אשר בשם ישראל יכונה (כלשונו במכתבו (אג"ק שלו ח"ב ע' פ. וש"נ)), ומכ"ש לכל השייכים אליו, ומכ"ש למקושריו, ועד שתהי' אצלם לא רק סתם שייכות והתקשרות, אלא גם ענין של התאחדות, ועד שהניצוץ נבלע ונכלל באבוקה ובמאור.